NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cît mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției princeps și asupra celor două manuscrise, 45 și 4 389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări:

- a) 8 final postconsonantic a fost transcris prin -u, dar neexistînd nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu h (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.
- b) 8 final după vocală, întîlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin -u: AFCAUĪ8 (de sațiu).
- c) w final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (ma ckoaw = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul -tor (moakkatopw = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (uspw = ceriu) sau în vocală (rpaw = graiu), a fost transcris prin-iu.
- d) t în poziție e (чър = cêre) și în poziție i (ггүптънін = eghiptênii) a fost transcris prin ê, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin -ea. Tot prin ê a fost transcris uneori și u (мбир = muiêre), datorită frecventelor alternante cu м; în restul cazurilor, u a fost transcris prin ia (тъит = tăiat, деспвит = despuiat) sau ea (ним = neam, ne-am, диминица = dimineața) (pentru detalii, vezi S.T.L. FAC., p. 49-51. S.L.L., p. 49-51).
- e) A în poziție -e, -i (жвигаря, ватрильны) a fost transcris tot prin ê (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, A a fost redat prin diftongii ea și ia. În unele cuvinte de origine slavă, cu A în etimon, slova a fost transcrisă prin ea, ia chiar dacă în silaba următoare erau e, i (няпріатинва = nepriiatinul, болрін = boiarii). În poziție finală, A a fost transcris în cîteva cazuri prin -a, din considerente de morfologie istorică (апропіА = apropi •, жвигіА = junghi •).
- f) Deși valoarea dominantă a lui ε este aceea de α, iar a lui ε aceea de î, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (ΜΕΝΤΟΝ / ΜΕΝΤΟΝ = mîntui; ΓΕΡΑΕ = gîrlă;

- кържрим = cărările etc.), inclusiv celei dialectale (мънів = mănie, пънн = păine, пънъ = pănă, ръдика = rădica, ръникін = rănichii).
- g) Frecventa alternanță a consoanelor -ş / -şi, -ţ / -ţi (сорц / сорци = sorţ / sorţi, грънц / грънци = grăiţ / grăiţi, скосы́ш / скосы́ши = scoseş / scoseşi), se reflectă ca atare în textul ediţiei de faţă.
- h) ч final suprascris a fost transcris uneori prin -ce, în spiritul textului (ннч = nice, къч = сăce).
- i) γ şi γ au fost transcrise prin i chiar în cazul cuvintelor străine: εγγηπταμικ (eghiptênii), κγρ (chir).
- j) În cazurile foarte rare cînd ware valoare de i, el a fost notat ca i: +nwhc = împins.
- k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin i: MXHHAI = mîinile, aB = lui.
- 1) Vocalele și consoanele duble au fost redate întocmai (четлате = cetaate, сламъ = saamă, дрептлате = dreptaate, Янна = Anna, Ярран = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

- 1) I la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin ie Ba IWH = va ieși, BoI = voie, MAOAI = ploaie), fie prin e (IA = el, IPA = era, IWH = ești, MHI = mie, IH = ei, CKPHI = scrie).
- 2) A inițial a fost transcris prin ia (ACTI iaste, Ch AH = să iai), dar și prin ea (NPI A = pre ea); aceeași literă precedată de t a fost redată prin ea (AUTA = acêea).
- 3) Potrivit acelorași norme, t final a fost transpus prin ia în ausurt (aceștia).
- 4) + urmat de n a fost transcris $\hat{\imath}$ sau $\hat{\imath}n$ (+HEALHME = înălțime, +HOALUE = înnoiêște), iar înaintea labialelor p și b, $\hat{\imath}m$ (+HEALAT); urmat de n, + a fost redat însă și în aceșt caz prin $\hat{\imath}$ (+HHEALT = înpărat).
- 5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale **EHHEKÖE**XHTAEON = binecuvînta-voiu, 8HT AE AEMHSA = untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință aveau o flexiune proprie (8HTSASH AE AEMH = untului de lemn).

- 6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (ct8 = se-au).
- 7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborîte în rînd suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat: ши chtopaph = si s<a> săturară; ш̂н сh спымжитыя = și să s<ă> spămîntêze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după consoanele m, ș și t, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), blgoslovi, blgslvi (blagoslovi), blstema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), lil (Israil, Izrail), Dmnzeu - Dmnzău (Dumnezeu - Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv), mrte (moarte), mrtul (mortul), sfți (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de tipar (foarte puține, de altfel) din ediția princeps: (în loc de

HAPE (greșit), KAPE = cară; în loc de USPEAS = cerelui, USPEASH = ceriului; în loc de ISCTPS KONCSAS = pestre copsele, INFECTS KOANCSAS = preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic (NOTE) s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfîrșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției princeps în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă; la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei moderne*, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([]).